

PROVET I HISTORIA 15.3.2019 BESKRIVNING AV GODA SVAR

Examensämnets censorsmöte har godkänt följande beskrivningar av goda svar.

I bedömningen av provet i historia betonas kunskaper och tänkesätt typiska för ämnet och den ämneskunskap som läroplanen förutsätter, samt ett korrekt och exakt bruk av centrala historiska begrepp. Även förmågan att tolka och bedöma historiska källor kritiskt, dra självständiga slutsatser och jämföra tolkningar av historiska frågor samt kunna göra ett motiverat ställningstagande till dem, är centrala kriterier för bedömningen.

Av svaren framgår att examinanden förstår vad som utmärker olika tidsperioder och kan ställa problem och förändringsprocesser i hens egen tid i relation till ett historiskt sammanhang. Examinanden kan korrekt använda centrala historiska begrepp som tid, förändring och kontinuitet samt gestaltning av orsakssamband. I materialuppgifterna visar examinanden att hen kan bedöma och utnyttja texterna och det visuella materialet på ett kritiskt sätt. I discussionsuppgifterna och de uppgifter som innehåller kunskapsmässiga konflikter visar examinanden att hen förstår tolkningens betydelse för historisk kunskapsbildning samt orsakssambandens mångbottnade och komplexa karaktär. Examinanden kan analysera mänsklig verksamhet och mänskliga fenomen utifrån varje tidsperiods egna utgångspunkter och skilja dem från nutidens perspektiv. Vid bedömningen fästs uppmärksamhet vid examinandens färdighet att skapa strukturerade helheter av sina kunskaper och hens förmåga att skilja mellan väsentlig och oväsentlig information.

Tabellen nedan är avsedd som stöd för bedömningen och den lyfter särskilt fram också de dimensioner av svaret som är kopplade till målen för examinandens färdigheter. Beskrivningarna i tabellen ska ses som exempel.

I de uppgiftsspecifika beskrivningarna av goda svar ges bedömningskriterierna indelade i två nivåer, för goda och berömliga svar. **För uppgifter värda 20 poäng motsvarar goda svar 7–13 poäng och berömliga svar 14–20 poäng. För uppgifter värda 30 poäng är motsvarande gränser 11–20 och 21–30 poäng.**

	0	Nöjaktig	God	Berömlig
<i>Riktig och relevant kunskap; exakt begrepps-användning</i>	Ingen kunskap som förutsätts i uppgiften. Uppgiften har förståtts fel.	Knapphändigt innehåll eller innehåller mycket irrelevant. Mycket bristfällig hantering av begrepp. Svarar endast delvis på uppgiften.	Förhållandevis exakt kunskap som motsvarar uppgiften väl. God hantering av begrepp.	Exakt hantering av kunskap och begrepp. Väsentligt och med tanke på uppgiften meningsfullt avgränsat kunskapsinnehåll.
<i>Analytiskt, logiskt, välunderbyggt</i>	Ostrukturerat, oredigt. Ogrundade påståenden.	Knapphändiga grunder för framlagda påståenden. Svagt analyserande granskning av ämnet. Katalogmässig eller oklar struktur.	Förhållandevis goda grunder för påståenden. Följdriktig granskning av ämnet, även om brister förkommer ställvis. Till vissa delar analytiskt.	Mycket analytiskt generellt grepp. Goda grunder för påståenden samt följdriktig och argumenterande granskning av ämnet.
<i>Kritiskt, flera perspektiv, förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap</i>	Inga (käll)kritiska observationer och ingen förnuftsbase-rad utvärdering eller tillämpning av kunskaperna. Inga tecken på förmåga att diskutera olika tolkningar eller alternativ.	Svaga tecken på källkritik. Några sporadiska och svaga tecken på olika perspektiv och diskussion kring tolkningsmässighet. Förmågan att tillämpa kunskap är svagt skönjbar.	Ställvis god (käll)kritisk diskussion och goda tolkningar. Några goda exempel på tänkande som representerar ett grepp med flera perspektiv. Några exempel på förmåga att utvärdera och tillämpa kunskap.	Skarpt och insiktsfullt (käll)kritiskt grepp. Välöversvägd diskussion ur flera perspektiv. Flera exempel på utvärdering och tillämpning av kunskap.

1. Förutsättningarna för staden Roms tillväxt (20 p.)

I ett gott svar presenterar examinandena några exempel på de ekonomiska förutsättningarna för att staden Rom kunde växa till en miljonstad (t.ex. en välfungerande livsmedelsförsörjning). Examinandena förstår att en fungerande administration och politisk stabilitet var förutsättningar för tillväxten. Rom hade ett fördelaktigt geografiskt läge.

I ett berömligt svar behandlar examinandena på ett mer mångsidigt och analytiskt sätt de ekonomiska faktorer samt faktorer kopplade till infrastrukturen och det teknologiska kunnandet som möjliggjorde Roms tillväxt till en miljonstad. Dessa var bland annat vägnätet (landsvägstransporter från de närliggande provinserna), Medelhavet som var rikets innanhav (spannmålstransporter till havs från provinserna) och vattenledningstekniken (miljonstadens dricksvattendistribution). Beträffande förvaltningen behandlar examinandena till exempel skatterna som uppbars i provinserna och slavarna som hade tagits i krigerna samt deras betydelse för staden Roms blomstring. Examinandena kan också behandla rikets vidsynta mångkulturalism som möjliggjorde att invånare i provinserna kunde flytta till Rom.

2. Östtyskland och dess skeden (20 p.)

2.1. (8 p.)

I ett gott svar noteras att det första textutdraget är positivt och det andra negativt inställt till Östtyskland. Ur textutdragen lyfts specifika faktorer fram, exempelvis att DDR inte var ett internt splittrat samhälle men att det östtyska systemet upprätthölls med våld och propaganda. Svaret innehåller något källkritiskt element.

I ett berömligt svar framhåller examinandena att Östtyskland å ena sidan kallas för en demokratisk och socialistisk stat samtidigt som dess demokratiska sida å andra sidan förnekas och det socialistiska partiets verkliga popularitet ifrågasätts. I svaret framträder en källkritisk diskussion om hur uttalandenas publiceringstidpunkt och skribenternas bakgrund kan inverka på uttalandena.

2.2. (12 p.)

I ett gott svar lyfts grundläggande faktorer kring Östtysklands tillkomst och fall fram. Staten föddes i samband med att kalla kriget inleddes och två separata stater bildades på stormakternas ockupationszoner. Östtyskland bildades 1949, nästan samtidigt som västmakternas ockupationszoner bildade Västtyskland. Under 1980-talet inspirerade Sovjetunionens reformpolitik till folkrörelser som krävde demokrati i de socialistiska länderna. När spänningen i stormaktsrelationerna minskade lättade Sovjetunionen på sitt grepp om Östeuropa. Även den östtyska ledningen gav efter för reformkraven. Berlinmuren, som varit en symbol för kalla kriget, föll år 1989. Efter fria val kom den nya ledningen överens med Västtyskland om en förening av länderna, vilket skedde 1990.

I ett berömligt svar utreds förändringarna i stormaktsförhållandena som påverkade Östtysklands uppkomst och fall mer detaljerat. Östtyskland föddes stegvis när misstroendet mellan stormakterna fördjupades och ingen lösning på Tysklandsfrågan kunde nås. I de sovjetiskt styrda valen i Sovjetunionens ockupationszon steg kommunisterna till makten och utropade staten Östtyskland. Under 1980-talet blev kritiken mot det egna systemet allt kraftigare i många socialistiska länder, krav på medborgerliga friheter framfördes samtidigt som misstroendet mot väst avtog. Sovjetunionen förklarade att landet skulle hålla sig utanför turbulensen i de östeuropeiska länderna, även om sovjetiska soldater fortfarande fanns i Östeuropa. Människor tog sig från Östeuropa till väst genom andra socialistiska länder och till sist gick statsledningen med på att öppna upp för direkta reseförbindelser till väst.

3. Republiken Finlands 100-årsjubileum (20 p.)

I ett gott svar diskuterar examinanden argumenten för och mot respektive års riktighet som Finlands födelseår samt formar en motiverad åsikt om vilket alternativ som skulle vara mest lämpligt. Efter den ryska oktoberrevolutionen 1917 utropade sig riksdagen, med borgerlig majoritet, till landets högsta auktoritet. Socialdemokraterna understödde underhandlingar med bolsjevikregeringen. Riksdagen godkände 6.12 de borgerliga partiernas förslag om att Finland skulle utropa sin självständighet. Efter självständighetsblivandet var dock Finland kraftigt kluvet och drevs till inbördeskrig i januari 1918. Kriget slutade i de vitas seger och åtföljdes av en strid kring regeringsformen. En republikansk regeringsform antogs år 1919 och K. J. Ståhlberg valdes till landets första president.

I ett berömligt svar presenterar examinanden en mångsidig analys av hur riktiga de olika årtalsalternativen är. I självständighetsförklaringen definierades Finland som en republik. Erkännande av självständigheten söktes genast från västländerna, men dessa meddelade att de skulle erkänna Finlands självständighet först då Sovjet-Ryssland hade gett sitt samtycke. Den 31.12.1917 föreslog Lenins Folkkommisariernas råd att Finlands självständighet skulle erkännas, vilket skedde den 4.1.1918. När inbördeskriget var över hade de tyska soldaterna i Finland stor bestämmanderätt, men tyskarna avlägsnade sig ur landet vid slutet av året efter det tyska nederlaget i världskriget. Regeringsformskrisen har beskrivits mångsidigt.

4. Martin Luther (20 p.)

4.1. (8 p.)

I ett gott svar förstår examinanden att demonen spelar på Luthers huvud som är avbildat som ett instrument. Illustratören försöker på detta sätt uttrycka att det är demoner eller själva djävulen som pratar genom Luther och att Luther således far fram med irrläror. Examinanden förstår att teckningen representerar den katolska kyrkans eller dess anhängares religiösa propaganda mot Luther.

I ett berömligt svar konstaterar examinanden att liknande träsnitt som det avbildade spreds i stora upplagor tack vare boktryckarkonsten som hade utvecklats på 1450-talet och snabbt vunnit terräng. Både katoliker och lutheraner spred sin egen propaganda i form av affischer där man försökte få motståndarsidan att framstå i tvivelaktiga dagar.

4.2. (12 p.)

I ett gott svar analyserar examinanden Luthers verksamhet och dess inverkan ur vald synvinkel, till exempel utifrån en politisk eller en kyrko-, kultur- eller samhälls- och ekonomihistorisk synvinkel. Examinanden kan exempelvis granska den västliga kyrkans uppdelning i en katolsk och protestantisk värld, reformationen och motreformationen, tyska rikets splittring, uppkomsten av religionskrig eller utvecklingen av folkspråk och folkbildning.

I ett berömligt svar analyserar examinanden Luthers läror eller verksamhet ingående ur flera av de ovannämnda perspektiven eller för fram flera olika perspektiv och redogör för deras grunddrag utifrån följderna av Luthers läror och verksamhet. Examinanden beaktar betydelsen gudstjänster på folkspråket hade samt boskillnaden mellan stat och kyrka.

5. Nyttans tid och frihetstiden (20 p.)

5.1. (12 p.)

I ett gott svar diskuterar examinanden hur berättigade benämningarna är och knyter sitt svar till textutdragen. Det första textutdraget stöder lämpligheten med benämningen "nyttans tid". Under tidsperioden utvecklades nya odlingsmetoder och ny teknik. Bönderna uppmuntrades till att prova nya odlingsväxter och -metoder. Målet var också ekonomisk framgång för riket. Det andra textutdraget försvarar benämningen "frihetstiden". Termen hänvisar till ständermaktens tid och den förändrade finanspolitiken som följde på enväldets tid. I bakgrunden fanns upplysningstankar och ekonomisk liberalism (Anders Chydenius). Att var och en själv kunde njuta frukterna av sitt arbete sporrade också till flitighet och egna initiativ.

I ett berömligt svar diskuterar examinanden mer analytiskt och mångsidigt hur berättigade benämningarna är. I svaret görs en kritisk granskning av "frihet": examinanden konstaterar till exempel att människans friheter stod i förhållande till hennes samhälleliga position i ståndssamhället. I svaret har källkritik beaktats: det ena textutdraget är taget ur en tidning, det andra är en kyrkoherdes och riksdagsmans perspektiv. Examinanden förstår att Chydenius representerar ett reformsinnat och liberalt perspektiv, som med sitt krav på jämställdhet avvek från tidsperiodens förhärskande synsätt.

5.2. (8 p.)

I ett gott svar nämns uppfinningar (till exempel växelbruk, gödsling) och nya växter (t.ex. potatis) samt presenteras hur information om dessa förmedlades. Vid Åbo Akademi undersöktes hur olika växter lämpade sig som föda för människor och boskap, med målsättningen att dra effektivare nytta av naturen och skapa nya odlingsmetoder. Särskilt prästerskapet innehade en nyckelposition i förmedlingen av information om den nya kunskapen som akademien producerade. Prästgårdarna var förebilder där man utnyttjade den nya tekniken och odlade nya växter. Från prästgårdarna spreds upptäckterna och metoderna till bönderna.

I ett berömligt svar granskas också andra faktorer än förmedlingen av nya odlingsrelaterade upptäckter, till exempel prästerskapets centrala position för hälsoupplysning och främjande av smittkoppsvaccination.

6. Ursprungsfolk (20 p.)

I ett gott svar visar examinanden kännedom om vad som menas med ursprungsfolk och vilka problem möten mellan ursprungsfolken och majoritetsbefolkningen varit förknippade med genom historien (t.ex. assimilation, etnocentrism). I svaret framkommer att ursprungsfolken har haft sina egna bosättningsområden som majoritetsbefolkningen gradvis befolkat, med den påföljd att ursprungsfolken fått sämre möjligheter att utöva sina egna traditionella näringar. Ursprungsfolkens andliga kultur, såsom traditioner och religion, har ofta diskriminerats eller till och med förbjudits. I vissa fall har man gjort försök att utrota ursprungsfolken genom aktiva åtgärder eller genom att förvisa dem till avlägsna områden med mindre bördiga jordar. Examinanden analyserar samtliga material.

I ett berömligt svar behandlar examinandem temat med hjälp av några konkreta exempel och lyfter fram att mötena mellan ursprungsfolken och majoritetsbefolkningen har varit mångfacetterade och sett olika ut under olika tidsperioder. Av svaret framgår att statsmakten ibland har understött majoritetsbefolkningens strävan att utöka sitt jordäggande på ursprungsfolkens områden. Att medlemmar av ursprungsfolken utbildats i majoritetsbefolkningens skolor har å ena sidan ofta försvagat ursprungsfolkens gemenskap och egna kulturella identitet, men å andra sidan har det kunnat bidra till uppkomsten av nya näringsgrenar. Ursprungsfolken har också anpassat sina försörjningsätt och traditioner till de nya förhållandena, såsom samerna sin renskötsel. Traditionerna har kunnat göras till symboler som utnyttjats till exempel för att främja turismen. Examinanden gör en källkritisk bedömning av materialet.

7. Urbaniseringens historia och framtid (30 p.)

7.1. (8 p.)

Av ett gott svar framgår det att stadsinvånarnas andel av befolkningen har vuxit på alla kontinenter under den granskade perioden. Europa och Nordamerika har under hela tidsperioden varit de mest urbaniserade världsdelarna. Svaret exemplifieras med uppgifter ur tabellen.

I ett berömligt svar beskrivs fler drag av världsdelarnas utveckling, både internt och i jämförelse med varandra. Europa urbaniserades raskt på 1800-talet och nästan lika snabbt under hela 1900-talet. Nordamerika urbaniserades särskilt under tidsperioden 1900–1950, Latinamerika efter år 1950. Också i Asien och Afrika tog urbaniseringen fart efter år 1950. Europa var i början av perioden den mest urbaniserade världsdelen, men år 1950 hade Nordamerika passerat Europa och år 2000 hade även Latinamerika nått samma urbaniseringsgrad som Europa.

7.2. (12 p.)

I ett gott svar nämns industrialiseringen av Europa och den därtill knutna snabba urbaniseringen på 1800-talet som förklarande faktorer. Därtill tas också industrialiseringen och urbaniseringen av USA, som startade långsammare men som sedan framskred snabbt under slutet av 1800-talet, upp som en förklarande faktor. I Asien och Afrika ledde förändringar i näringsstrukturen i slutet av 1900-talet till en betydande ökning av det urbana boendet. Betydelsen av en växande befolkning beaktas i svaret.

I ett berömligt svar diskuteras hur stadsbefolkningen i Asien och Afrika ökade under senare hälften av 1900-talet, men eftersom också landsbygdsbefolkningen vid samma tid ökade raskt, bodde endast en tredjedel av Asiens och Afrikas befolkning i städerna år 2000. Tillväxten av Afrikas och Asiens landsbygdsbefolkning under senare hälften av 1900-talet är en förklaring till att världens urbaniseringsgrad har stigit med endast några procentenheter under perioden 1950–2000. I Asien och Afrika dröjde det till efter imperialismen innan industrialiseringen och urbaniseringen tog fart. I Nordamerika är det industrialiseringen av USA och byggandet av det omfattande trafiknätet som förklarar att världsdelen körde om Europa beträffande urbaniseringsgrad under 1900-talets första hälft. Det förutsätts att samtliga områden granskas i ett berömligt svar.

7.3. (10 p.)

I ett gott svar diskuterar examinandena exempelvis att städerna i prognosen redan hör till världens nuvarande största städer och att flera av dem ligger i de mest befolkade länderna (Kina, Indien) eller i de länder där befolkningen ökar snabbt (Pakistan, Egypten, Nigeria). Urbanisering har sedan länge varit en trend. Storstäder uppstår i länder med en stor befolkningstillväxt.

I ett berömligt svar noterar examinandena att många människor i länder där befolkningen växer snabbt flyttar till städerna från landsbygden i hopp om en högre levnadsstandard. Städer som ligger i länder med en långsam befolkningstillväxt förväntas inte klättra upp på listan. De största städerna kan förväntas växa när bebyggelsen tätar och stadsområdena breder ut sig. Hinder för att prognosen förverkligas kan i vissa fall uppstå av ekologiska eller ekonomiska orsaker.

8. Nationalismen (30 p.)

8.1. (12 p.)

I ett gott svar förstår examinanden att Riefenstahls film är en hyllning till nationalismen och nationalsocialismen, medan Chaplins film gör parodi på dessa. I bägge filmerna presenteras nationalismen som en enhetlig ideologi, för vilken det är typiskt att ha gemensamma kännetecken (t.ex. uniformer, gester, sloganer). I bägge filmerna hänvisas också till starkt ledarskap; Riefenstahl i ett positivt avseende och Chaplin genom att göra det till åtlöje.

I ett berömligt svar analyseras filmerna och skillnaderna mellan dem mer ingående. I Riefenstahls film finns referenser till ungdomsfostran, mod bland folket och blodsarv samt till tanken om att Tyskland följer sin ledare. I Chaplins film görs parodi på ledarens strävanden efter världsherravälde. I filmen finns kritiska hänvisningar till tanken om den ariska rasens överlägsenhet, t.ex. förlöjligande av brunögdhet, och förintelsen av andra. Examinanden kan diskutera de medel med vilka diktatorn görs till åtlöje (t.ex. att han klättrar i gardinerna, konflikten mellan det starka ledarskapet och kroppsspråket).

8.2. (18 p.)

I ett gott svar framkommer att textutdragen förenas av tanken om en enhetlig nationell gemenskap som grund för nationalismen. Tervonen poängterar nationalismens historiska betydelse för uppkomsten av demokratier. Woolf å sin sida är kritisk till nationalismen med hänvisning till hur en nation kan sträva efter egna förmåner på bekostnad av andra folk. Nationalismens effekter granskas som både positiva och negativa faktorer. I ljust av 1800- och 1900-talens historia har nationell enighet i flera fall lett till demokrati och ekonomisk utveckling, men å andra sidan har fanatisk nationalism lett till krig.

I ett berömligt svar analyseras textutdragen mer ingående och examinanden lyfter fram konkreta exempel på nationalismens följder. Woolf anser att nationalism leder till fientlighet gentemot andra nationer. Nationalitetsidéen har demokratiserat samhällen och gett större befolkningsgrupper en känsla av gemenskap. Å andra sidan har nationalism som värst lett till förföljelse av främlingar och fiender och till etniska utrensningar (t.ex. splittringen av Jugoslavien på 1990-talet). Texterna kontextualiseras också i svaret.

9. Relationerna mellan finländarna och ryssarna (30 p.)

9.1. (14 p.)

Examinanden noterar att en del av textutdragen ser förhållandet mellan finländare och ryssar som en positiv sak, andra som något negativt. Mest positivt inställd till ryssarna är Topelius och delvis också Paasikivi, även om han kanske erkänner de politiska realiteterna. De mest negativa uttalandena står Voionmaa och Vähäkallio för. Topelius och Paasikivi pratar om vänskap, Voionmaa och Vähäkallio om fiendskap mellan folken (och länderna).

I ett berömligt svar granskas textutdragens förhållanden till varandra mer ingående och analytiskt. Voionmaa pratar till exempel om arvfiendskap, ett ord som Paasikivi å sin sida försöker vill förbjuda i beskrivningen av förhållandet mellan finländare och ryssar. Examinanden noterar skillnader i förhållningssättet till de ryska härskarna respektive ryssarna: Mäkelin förhåller sig positivt till det underkuvade ryska folket, men inte till härskarna. Mäkelin betonar de ryska bildningsvärdena, medan Vähäkallio inte ens vidkänner deras existens.

9.2. (16 p.)

I svaret diskuteras textutdragens förhållande till tidens politiska historia. Topelius skriver under den autonoma tidens reformperiod innan förryskningsåtgärderna inleddes, Mäkelin under de så kallade ofärdsåren. Voionmaas och Vähäkallios texter är från början av självständigheten och de förhåller sig negativt till Sovjet-Rysslands bolsjevikregering. Paasikivis text är från tiden efter fortsättningskriget, då man försökte bygga upp förhållandena till Sovjet på en ny grund.

I ett berömligt svar behandlar examinandens textutdragens historiska kontexter mer ingående och analyserar varför skribenternas åsikter är sådana som de är i textutdragen. Examinanden överväger textutdragen källkritiskt och funderar på vilka skribenterna var och i vilken egenskap de skrev. Vähäkallio var exempelvis en av grundarna av högerorganisationen AKS, medan statsminister Paasikivis radiotal är ett budskap till finländarna om att stridsyxan ska begravas och att en ny utrikespolitisk linje är nödvändig.